

3

תל א. חוספוט בשבת
דף פ"ו [נ"ב ד"ה ואלו
נשם המדע] וכן כתב
הלל ב. [סימן טו] וצ"ל
הלקט [סימן יח]:

ציונים דר"מ"א

תל (6) מנהגים [סדר יום
עמוד ג]:

עברת זקנים

תל א [א] ראש דנין שחל
להיות בשבת או הוא פרשת
החורש ואומרים פוט
השירך לאורה פרשה חזק
מן האופן אביר הגביר ב.
ובפסיון בפרשת החודש
ולא השמים בראשית
מפסיון במאי דליק
מניה בקריאה (מהרמ"י
נטע ובמנהגים מהש יום
עמוד נ"ג). ונעוץ בט"ו
השנים לפה קוראין אותו
שבת הגדול (כונן הרב בעל
עטרת זקנים לרבינו):

הגהות והערות

ג] דענינו נגמלה כמון
לנפלא. וכדפי"א כמון כלן
שמה אחר:

תל א [א] ראה נמדרש
שומר טוב פהילס קלו;
מנומנה טובי פרשה גא
אות ית פקיקה רנמי פרשה

ב] דלא כמנהג אשכנז
שומרים אופן לשעב ר"מ
המחיל לן אלס, ראה
מנהגים דק"ק ורומישא
סימן ט, ובי"ה במהר"ל
הלכות ראש חודש עמוד ז:
ג] כפאן הוא חוספוט
המחיל לנתי הדפוט:

ד] ז.פ. ונ"י הניא כ:
נשם ענלי הלקט סימן כ:
ה] עיין סדר עולם רנה
פ"ט, ונפיקוס קרד זמנט
אות ה:

ו] עיין סדר עולם רנה
פרק יא פטיוט קרד זמנט
אות ח דעשירי לחדש היה
ביום ג':

ז] ובי"ה נביח ד"ה שנה
נשם "קבלתו":

ח] עיש פטיוט סדר
זמנט אות ה:

ט] פקורו נגמר היעב
הלשאון:

חכמת שלמה

תל (ספ"ה א) שבת שלפני
הפסח קורים אותו שבת
הגדול וכו'. י"ב. הנה נשעם
מה שאין מפטירין ועניה רק
נשתל ערב פסח בשבת, נראה
לומר ק, היות כי בשנה
לאשונה שחוקס המטקן היה
ערב פסח שחל בשבת, הרי
אלו היו ראש חודש יוסן ביום
א', דהרי כן אמרין זמנט פ, ט
ס דלאותו היום נגל עשר
עטרת, וגם שנת אפרים
הקריב בשנת כמו שכתב

משמע שמוחר להפענות זו, וכן משמע סוף סימן הל"ד דדוקא
אחר שבעות אסור משום שהוא יום טובות, וכן משמע במעמית דף
י"ח ע"א, דלא ככ"ח [מאן ד"ה ותלמידי]. מיהו בחוספוט ראש השנה
דף י"ט ע"ג [נ"ה מיומת] משמע דהמנהג שלא להפענות: מצאתי
כתוב ליתן חרט צניח הכנסמ
לחיה כורץ גדול מותר צניסן. אף
אם חלמך שאסור צמשרי, משום
שתלוינ דנין, כדלקמן סימן חר"ב
[בשנה]:

סימן תל

[ובו סעיף אחד]:

א א מפני הנם. שלפני הפסח קורים אותו שבת
הגדול (א) א [ב] מפני (א) הנם שנעשה בו: הגה (ב) והמנהג לומר (ג) צממנה (ד) ההגדה
מתחילת ענדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו ופוסקים לומר צרכי נפשי:

תל א מפני הנם. שלפני הפסח קורים אותו שבת
הגדול (א) א [ב] מפני (א) הנם שנעשה בו: הגה (ב) והמנהג לומר (ג) צממנה (ד) ההגדה
מתחילת ענדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו ופוסקים לומר צרכי נפשי:

ואותו שנה היה צממנה, עיין בטור.
והקשו, הוי להו לקבוע יום טוב צממנה לעשרי לחדש אפילו חל בשבת, כמו שכתב
כמו שכתב סימן תק"פ [סעיף ב]. [א"ש"ר] היה דורש שכל אחד יאכל מעט קודם פסח מקמח של פסח, כי שמה היה שם משח חימוץ, ויתלה צממנה שאלו, ועוד ליתן ממנו לעני (מנהג משה סימן מקמח ושל"ה ריש מסכת פסחים ד"ה המנהג). ולרין עיין, דהוה דוקא דצרכי נפשו

חק יעקב

תל [א] שבת שלפני הפסח. וכתב המ"א וז"ל, מהרש"ל היה
דורש שכל אחד יאכל מעט קודם פסח מקמחא דפסחא, כי
שמה היה שם חמץ ויתלה במה שאכל, וטוב ליתן ממנו לעני, מטה
משה ושל"ה. וצריך עיין, דהוה דוקא כדבר החשוב שנחערב יבש
ביבש ונאכל אחד מהם או מותר, כמבואר ביורה דעה סימן ק"י,
אבל קמח בקמח מיקרי לח בלה, ואם יש ששים הכל שרי, ואם אין
ששים הכל אסור. וצריך לומר דלחומרא בעלמא נקט, עכ"ל המ"א.
ולי נראה דרינא קאמר, דאע"ג דקיימא לן קמח בקמח מיקרי לח
בלח, מכל מקום הא דעת קצת גדולי פוסקים דקמח בקמח מקרי
יבש ביבש (כמבואר בש"ך ביורה דעה סימן ק"ט ס"ק ג' (ובמ"ב)
[ובמנחת כהן] ספר התערוכות חלק ב' פרק א דף פ"ד) [ג] וא"כ
לדידהו היה חוזר ונצטרך תוך הפסח, על כן כל מה דאפשר לתקן
לכתחילה לצאת אליבא דכולי עלמא מהתקנינן דיאכל מעט ותלינן
במה שאכל. ואע"ג דמבואר ביורה דעה [סימן ק' סעיף ז] דלא תלינן
במה שאכל אלא א"כ שאכלו שוגג או נפלה מעצמו, מכל מקום
כיון שנעשה קודם פסח שאו עדין שעת היתר הוא ליכא למיחש
כלל, ודוק [ב] מפני הנם שנעשה בו. וז"ל הטור, שפסח מצרים
מקחו בעשור כדכתיב [כו], ופסח שיצאו ממצרים היה ביום ה'
כדאיתא בסדר עולם, ונמצא שעשרה בחודש היה שבת, ולקחו כל
אחד מה לפסחו לשחוט אלהיהן ולא היו רשאין לומר להם רבו,
ועל שם אותו נס קריי שבת הגדול, עד כאן לשון הטור. ובאמת כל
הוא כברייתא דשבת דף פ"ז [ע"ב] ובחוספוט שם [נ"ה אותה]. אך
מה שכתב הטור כן בשם סדר עולם צריך עיין, דלהדיא איתא בסדר
עולם [וכה פ"ה] דבערב שבת יצאו ישראל ממצרים, וכן הוא להדיא
שערי תשובה

תל (א) הנם. עיין באר היטב. ועיין בדגול מרובה [אוצר מפרשים ס"ק ג] מה
שכתב (ב) על דברי המג"א בזה, דרש"ל סבירא ליה דהוה יבש ביבש
אלא דהוה דבר שיש לו מתירין והנהיג נאכל אחד, ע"ש. ועיין בשרי"ת בית
לשחוט לאלהיהם, ונשענה אמר המג"א אמת הוא ומה שלא שחטו משום שהוה שבת,
וערבה אלא כשחל שנת הגדול בערב פסח, וכן נוהגין. רש"ל היה דורש שכל אחד יאכל מעט קודם
הפסח מקמח של פסח, כי שמה היה שם משח חימוץ, ויתלה צממנה שאלו, ועוד ליתן ממנו לעני (מנהג משה סימן מקמח ושל"ה ריש מסכת פסחים ד"ה המנהג). ולרין עיין, דהוה דוקא דצרכי נפשו
דינא קאמר, ואע"ג דלא מהני עכ"פ כי אם בנפלא אחד מהם בשוגג, ע"ש. הג"א (א). ועוד ליתן ממנו לעניים, מטה משה ושל"ה, [מ"ה]: (ב) ההגדה.
אפילו חל שנת הגדול בערב פסח, [מק יעקב ס"ק ג]:

ביאור הגר"א

תל [א] [ספ"ה א] שבת כו'. שבת פ"ז ב' ואותו היום חמישי בשבת כו', ועיין
חוספוט שם ד"ה ואותו כו'. וכן הוא במדרש שוחר טוב כמזמור קל"ו,
ובליקוט ריש פרשת בא [ומן קפן] ובפסיקתא [רבתי] שם [פרשה ה. ה. והגמ"ר ז]
וכל בו [סימן טז] כתבו בענין אחר: [ב] [ומן] והמנהג. שמואל התחיל הגאולה

אוצר מפרשים

תל א [ש"כ ספ"ה א] שבת שלפני. י"ב. אולי יש לומר כיון שמשכו ידיהם מעבודה
זרה, ובימים י' ניסן הקריב למטה דן בעלי עבודה זרה [ומהוירין זו, א]. על כן
לא נקבע יום טוב, שלא ביטל עבודה זרה בימים. ומיושב קישות המג"א והט"ז:
(החם סופר)
ב [פ"ז ק"א] רבים מקשים. י"ב. ואולי נקרא שבת הגדול שבו נחבטלה עבודה
זרה ומכילתא שמת פרשה יא ע"י משכו וקתו [שמת יב. כא], והטא עבודה זרה נקרא

תל (א) מפני הנם כו'. רבים מקשים א"כ הוה לן לייחס
הגדולה לעשרי לחדש אפילו בשבת. ושמעתי מפי הרב
מהר"ר משה חריף ז"ל דלאותו יום י' לחדש נעשה עוד נס שנבקע
הירדן [יהושע ד. יט], וא"כ היו סגורים שהמעלה היא מתממת נס
הירדן, לכן קראוהו שנת הגדול,
דיום עלייתן מהירדן לא היה
בשנת י'. והגדתי זה לפני מו"מ ז"ל
וקלסיה י':

תל א מפני הנם. שלפני הפסח קורים אותו שבת
הגדול (א) א [ב] מפני (א) הנם שנעשה בו: הגה (ב) והמנהג לומר (ג) צממנה (ד) ההגדה
מתחילת ענדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו ופוסקים לומר צרכי נפשי:

ואותו שנה היה צממנה, עיין בטור.
והקשו, הוי להו לקבוע יום טוב צממנה לעשרי לחדש אפילו חל בשבת, כמו שכתב
כמו שכתב סימן תק"פ [סעיף ב]. [א"ש"ר] היה דורש שכל אחד יאכל מעט קודם פסח מקמח של פסח, כי שמה היה שם משח חימוץ, ויתלה צממנה שאלו, ועוד ליתן ממנו לעני (מנהג משה סימן מקמח ושל"ה ריש מסכת פסחים ד"ה המנהג). ולרין עיין, דהוה דוקא דצרכי נפשו

ב"ש"ס בשבת שם ריש דף פ"ח בשם סדר עולם, ואתי כרבנן דבששי
בסיון ניתנה תורה בשבת, מה שאין כן לרבי יוסי שניתנה בשבעה
בסיון סבירא ליה ביום ה' יצאו ממצרים, ואם כן כיון דלדידן לעולם
שבועות בששה בסיון ומנהגינו לומר את יום מתן תורתנו כרבנן,
ואם כן צריך עיין איך כתב הטור ושאר פוסקים טעם זה אצל שבת
הגדול שהוא שלא אליבא דהלכתא כרבי יוסי [ועיין לקמן סימן
תצ"ד ריש הסימן במ"א מה שכתב שם]. ועוד קשה, דאי קיימא לן
כדעה זו דביום ה' יצאו ואם כן ביום ו' ב' דפסח הוא יום א'
דשבועות (על פי הסימן א"ח ב"ש, עיין לעיל סימן תכ"ח סעיף ג)
חמישים לספירה לדידן, ובאמת התורה ניתנה בשבת אליבא דכולי
עלמא, והוא יום נ"א לספירה, ובקריש"א זו הרגיש גם כן בעשרה
מאמרו [מאמר חיקור דין חלק ב פרק טו] הובא במ"א לקמן [ריש] סימן
תצ"ד, ומדחיק ליישב בזה. גם אני כתבתי שם ישוב לקושיא זו, עיין
שם בס"ק א'. אכן לחנא דסדר עולם דביום ו"ו יצאו, ושבת היה
יום שני לפסח, ובשבת ניתנה תורה שהיה יום חמישים לספירה,
נמצא דהמספר מכוון אליבא דהלכתא ומנהגא. והא דקורין שבת
הגדול, עיין ברברי אחרונים שנאמרו בו הרבה טעמים אחרים. כתב
ט"ו רבים מקשים א"כ הוי לן לייחס הגדולה לעשרי לחדש אפילו
בשבת, ושמעתי מפי הרב ר' משה חריף ז"ל דלאותו יום י' לחדש
נעשה עוד נס שנבקע הירדן, וא"כ היו סגורים שהמעלה היא מתממת
נס הירדן, לכן קראוהו שנת הגדול, דיום עלייתן מהירדן לא היה
בשנת י'. והגדתי זה לפני מו"מ ז"ל וקלסיה, עכ"ל: [ג] במנחה
ההגדה. אפילו אם חל שבת הגדול בערב פסח, ואז דורשין בשבת
הקודם (אחרונים):

באר היטב

תל (א) הנם. שלפני הפסח קורים אותו שבת
הגדול (א) א [ב] מפני (א) הנם שנעשה בו: הגה (ב) והמנהג לומר (ג) צממנה (ד) ההגדה
מתחילת ענדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו ופוסקים לומר צרכי נפשי:

ע"י לקוחות. אבל הוא דבר שאינו, דהא מפורש במכילתא סוף פרשה בא
[פרשה יח] שומע אני מראש חדש תלמוד לומר [שמה י. ה] ביום ההוא, אי ביום
ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר [שמן] בעבור זה, בשעה שיש מצה ומרור
מנותחם לפניך כו':

גדול כמו שאמרו חז"ל [ערבין טו. ב] על פסוק [שמות לב. לא] חטאה גדולה. ויען
כי ביום י' ניסן מתעורר שכטו שם דן יום קרבן נשיאו, [ה] הם היו בעלי עבודה
זרה [ומהוירין זו, א]. על כן לא קבעו היום טוב שעל ביטול עבודה זרה ביום טוב
שלהם. והוא על דרך בילגה שטבעתה קבועה וחלונה סתומה, שלהי מסכתא סוכה
[נו. א]:

הוציא אמתו אמתו חינוך גאון
חבון יושאיה

תלא א. משנה ריש פסחים:
 * טור:
 ב. הרב המגיד [מגן] ומלה ב. [ג] נסס המוסקות [ו] והנהגות מיימנות דטוס קושעל שס נסס ממ"ק סימן [מ]:

יד אפרים

תלא (שני סעיף א) בתחלת יציאת ארבעה עשר בניסן בודקים כו'. איהא בראש השנה דף כ"א נ"א אמר להו רב נחמן להי נחמיה ימא אהן דלא (ידעתי) [ידיעתו] בקביעתא דירחא כי (היתא) [היותו] סיהרא דמשלים לוימא בעירו חמירא [כח], רדרידו דמגלי להו עלמא מאובע עשר משלים, ע"כ. ולפי זה ההולך במדבר וכחאי גוונא שאין בקי בקיעות המועד, צריך לבער איזה ימים קודם דמשלים סיהרא לוימא, כתי שלא יבא לידי ספק. ולא ראייה שהוכר מה פוסקים:

כבושי ערד

תלא (ה) שריע סעיף ב שללא יתחיל בשום מלאכה וכו', כ"ל ז:

הגזות והערות

- [א] עיין מג"א לקמן סימן מג ס"ק ו:
- תלא א [א] כן הנהגת ע"ל הגליון:
- [ב] תוקן ע"פ לטון ה"י:
- [ג] פטהרות יענקין ספ"ד כחוב שמג"א נ"י:
- [ד] תוקן נדפ"א ע"פ מטה"ש, וז"ה נוספות שס:
- [ה] תוקן נטהרות פהליק תקנ"ט:
- [ו] תוקן נטהרות למענה מתי"ע וכו' נמנאל:
- [ז] בטהרות דהיכר-פלטת תל"ג כחוב שלל

שנתערב יבש ביבש ונאכל אחד מהם או הכל מותר, כמו שכתוב תלא (א) בתחלת יציאת ארבעה עשר כו'. נגמרא [פסחים] ציורה דעה סימן ק"י [סעיף ז], וכל קמח נקמח מקרי לת כלל י, ואם יש ששים הכל שרי ואם אין ששים הכל אסור. וזכר לומר דלמחרת בעלמא נקטיה. ויש להחמיר, הואיל ואלא מפי אמונו דליק:

סימן תלא

זמן בדיקת החמץ. וכו' ב' סעיפים:

א (א) א [א] [א] [א] בתחלת ליל ארבעה עשר בניסן ב [א] בודקים את החמץ לאור הנר [ב] בחורין ובסדקין [ג] בכל המקומות [ד] (א*) שדרך להכניס שם חמץ:

ב (א) א [א] [א] [א] יזהר כל אדם ג [א] [א] [א] שלא יתחיל בשום מלאכה ד [א] [א] [א] ולא יאכל עד שיבדוק

נמ"י [א] כיון שהחמירה עליו תורה לעבור בצל יראה אם אינו מצטלו, לכן החמירו עליו חכמים (תוספות פסחים ריש פרק קמ"א). ועיין מה שכתבתי סימן תמ"ג [ס"ק א]: ג שלא יתחיל. בסוף יום י"ג (רמב"ם) [מגן ומלה ג. א]. ונראה לי דתלי שעה קודם לילה אסור, כמו שכתבתי סימן רל"ג [מ"א ס"ק ד וס"ק ט] ור"ל"ה [סעיף ב], ועיין סימן תפ"ט סעיף ד' [נהגה וס"ק יא]: ומי שלא בדק צלילה אסור ציוס עד שיבדוק: ד ולא יאכל. אבל טעמיה בעלמא שרי (ב"ח) סוף הסימן, נסס מהר"ל הלכות ערב פסח עמוד נא). טעמיה היינו פירות

חק יעקב

תלא [א] בתחלת יציאת ארבעה עשר. ז"ל הרא"ש בשתובה כלל י"ד סימן ג', ואחר שאיבת מים מיד בתחילת הלילה יבדוק החמץ, ולא יאכל ולא יעשה דבר אחר עד שיבדוק, עד כאן לשונו. וכן כתב מהר"ל [הלכות בדיקת חמץ עמוד לת]. ומשמע דהבדיקה צריך להיות בלילה ממש ולא בין השמשות, רק אחר צאת הכוכבים, ואף שיש עדיין קצת אור יום, וכן כתב גיסי הרב בספרו אליה זוטא וס"ק ג. דלא כה"ח [נ"ה ומ"ש לכן] שאתריו נמשכו שאר אחרונם. ודבריו נכונים מלחא בטעמו, ומוכרח בלשון הפוסקים, גם דברי הראב"ד

ביאור הגר"א

תלא [א] [סעיף א] בתחלת יציאת דמשום הכי נקט [פסחים ב. א] אור, לומר בתחילת הלילה שיש עדיין אור, שבלאו הכי לא היה שם חשך לאור משום לישנא מעליא, ראב"ד [בהשגות על בעל המאור פסחים א. א]. ועיין ר"ן שם [נ"ה גמ']: [ב] בחורין ובסדקין. גמרא [שם] ח' א' תנא אין מחייבין כו', לא צריכא דנפל. ושם, זה יכול להכניסו כו': [ג] בכל המקומות. שם [א. א]:

מחצית השקל

שלא יאכל המשויר אדם אחד כי אם בשני בני אדם ושתיים שחיים, היינו מצד תומרא. ועוד, כדי שיהיה ספק ספיקא, חדא שמה נאכל, ואם חמצא לומר אינו נאכל שמה מה שזה אוכל הוא היתר. והיינו התם דוודאי נתערב בו איסור, מה שאין כן כאן דלא ידעין אי יש בו איסור כלל, בלאו הכי הוי ספק ספיקא, חדא שמה ליכא איסור כלל, ואם חמצא לומר הוי שמה נאכל: ואם אין ששים הכף אסור. ולא מהני מה שנאכל אחד. ובספר חק יעקב [ס"ק א] תירץ ניהו דקיימא לן דקמח בקמח מקרי לת בלח, מכל מקום יש אומרים דמקרי יבש ביבש כמו שכתב הש"ך, וכיבש ביבש קיימא לן בסימן תמ"ז [סעיף ד] אע"ג דנתבטל קודם הפסח חזרו וניעור בפסח ואוסר במשהו, וא"כ אי נתערב בקמח חמץ איכא למימר שחזר וניעור בפסח, וכדי לצאת ידי דעה זו צוה לאכול ממנו מעט קודם פסח דיש לתלות שהאיסור כבר נאכל. אע"ג אע"ג דאי היה וודאי תערוכה לא מהני מה שנאכל אחד קודם פסח, וחזרו וניעור בפסח, מכל מקום כיון דליכא אלא חשש שמה נתערב וגם דקיימא לן דהעיקר דקמח בקמח מקרי לת בלח, סמכינן על מה שנאכל מעט קודם הפסח:

תלא (ס"ק א) בתחלת. פירוש ספוך כו'. דהר"ן בשם הראב"ד [בהשגחה על בעל המאור פסחים א. א] דייק לה מדרתן [ריש פסחים] אור לארבעה עשר

תלא א. משנה ריש פסחים:
 * טור:
 ב. הרב המגיד [מגן] ומלה ב. [ג] נסס המוסקות [ו] והנהגות מיימנות דטוס קושעל שס נסס ממ"ק סימן [מ]:

כאסור חמץ דאורייתא, וצ"פרא יש שינוי מחמת הקדמת זרעיה שרגילים בעת ההיא כמו בצברהס. וצ"לילה אין שום שינוי אלא במחלתה שאו דרך אדם לצוא לציחו מנחון, אלא צ"לחית האדם רגיל להיות בין השמשות צעוד קלח יוס וזרין לדמנין עד שהגר מזהיק, על כן ימחין משעת ציאתו שאו יש שינוי עד הצהקת הגר שהוא הלילה ממש, ואומה שעה שמתחיל יהיה פנוי לגמרי שלא ימשך ציטול הצדיקה מומן המוגבל, דהיינו יש בהן שינוי שהיא סמוך לציאתו חפך דוקא. וא"כ שפיר צריכיה למרחי הנך טעמי:

שבב"א [נ"ה ומ"ש ולא] יש לפרש כן, וכן מבואר בדבריו להדיא בספר תמים דעים בהשגותיו ריש פסחים [א. א] על בעל המאור, וכן הוא דעת הר"ן [שם ד"ה גמ']: [ב] שדרך להכניס שם חמץ. לאו דוקא, אף שאין דרך להכניס שם חמץ רק במקום שמשמש חמץ שם, חיישינן שמא הכניס שם חמץ ולא אדעתיה, וכן כתב הטור. וכמבואר לקמן סימן תל"ג [סעיף ג]: [ג] שלא יתחיל בשום מלאכה. ואסור חצי שעה קודם הזמן, דלמא אתי לאמשוכי, מ"א [ס"ק א]: [ד] ולא יאכל. אבל טעמיא שרי, מהר"ל [הלכות ערב פסח עמוד נא], וכן הסכמת

[ד] [סעיף ב] יזהר כו'. טור: [ה] שלא יתחיל כו'. כמו שכתוב בפרק א' דברכות [וה. ב] שתחת תפלתו סמוך, ועיין תוספות שם [נ"ה אלא] דללמור מותר כמו שכתוב בפרק ב' שם [ו. ב], רק כמלאכה אסור. וכל שכן כאן שאף ללמוד אסור: [ו] ולא יאכל כו'. וכנזכר לעיל [ס"ק א] דכל שכן הוא, מגיד משנה [מגן ומצד ב. א]. ור"ל, כמו שכתבו שם [ברכות ה. ב] קודם מעריב, אף שמוחר

כעפרא דארעא אין זה לשון הפקר, ואם הפקיר נכסיו בלשון זה לא הוי הפקר. וביותר לפי מה שפסק מ"א סימן תל"ז ס"ק י"ג כמאן דאמר דאפילו ביטול בלב מהני, והפקר בלב לא הוי הפקר לכולי עלמא. תירץ הר"ן כיון דבאמת חמץ אינו ברשותו של אדם, דהא אסור בהנאה, ואין ראוי שיעבור עליו בכל יראה, אלא דגזירת הכתוב הוא ועשאו כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בכל יראה וכדאיתא בפסחים דף י"ז ע"ב, לכן בגילוי מלחא בעלמא שמוציאו בדעתו מרשותו סגי: שאני חמץ כו'. אע"ג דבשאר איסורי אע"ג ולא בדילוי מינייהו מכל מקום אין צריך לבערם, דהיינו בשר בחלב וערלה וכלאי כרס, תירצו התוספות ריש פסחים שאני הני דאסורין איסור עולם, מה שאין כן חמץ. והפוסקים עליו חכמים [כו] ועיין מה ביה כרח: אי נמי כיון, כצ"ל: לכן החמירו עליו חכמים [כו] ועיין מה שכתבתי סימן תפ"ב. ריש הסימן, מחלוקת הפוסקים בדבר שאין אסורו כי אם מדרבנן אי חייב לבערו מן הבית, ע"ש. ונראה מדברי מ"א דסבירא ליה בהפוסקים דאין לבדיקה עיקר מן החזרה, ואם בדק ולא ביטל ומצא את"כ חמץ עובר על בל יראה, וכן כתב מ"א סימן תל"ד ס"ק ה', (ויש) [דיש] אומרים שם אפילו לא מצא ולא ידע אי יש שם חמץ בכיתו עובר, ע"ש. אבל הפרי חדש [כאן אות א] הסכים לדעת הר"ן [פסחים א. א] ר"ה אלא] דמן התורה בחדא מיינייהו סגי, הן ביטול גרידא הן בדיקה גרידא,

באר הגולה ציונים מהש"ך

הש"ך שם יו, ג; המזומה שם; לאווין קמ קמא ג, א; הש"ך [מורה הבית ד שם; הקרי י, ב];

ציונים פ"מ"א ציונים מהש"ך

(ב"י [עמוד רע ד"ה בשם תשובת ב"א [מ"א סימן רפג [והרמב"ן [פ"מ] זמנה סימן קפ"ג וספר רמז [סימן נ"ד"ה הלכה ועד פוסקים];

וגדות והערות

או כנראה שזמנה למה ב הוא ע"מ שם, אולם לא זכינו לאורו של הש"ך א"י, אך המגן אכרסס הביא פעמים רבות; זקן ע"פ זיו השמש; צנחם כהן שם לא הוציר ל' וזמנמן להדיא, אלא : "מטעם וטעורים אורזו ודומן ויבולא", ע"ש; מוקן ע"פ מגד שמים ומשמחה שלם;

אג שאין נבדל בו. וכחז הב"ח דקמח נקמח כיון דנכלל מיקרי לה בלח, וכן כתב מהר"א צמחומה הדשן סימן קי"ד בשם הסמ"ג [לאוין קמ ג, א] ומצינו ב"י [עמוד ששע ד"ה ונפסח] ודרכי משה צ"ח סימן תמ"ו [ג"ס אום ב] ממועד ג' [ועיין מ"ש צ"ח סימן תנ"ג א], וכן כמובן בחידושי הרשב"א פרק גיד הנשה דף קי"ו ע"ג [וחיין א, ב ד"ה אמר ליה] ונפמשה [מ"א] סימן רפ"ג, וכן הוא בחוספות דזמחיס דף ע"ג ע"א ד"ה רבי יודא, וזמנחום דף כ"ב ע"ב ד"ה ורבי יהודה. ללא כדמשמע בחוספות פרק הערל [נימוח] ר"ש

דף פ"ג ד"ה רבי יהודה [א] דקמח נקמח לא הוי כלמ בלח אלא כשהוא רותח: ד והאיסור עומד בעצמו. אלא שהוא מעורב עם אחרים, אע"פ שהוא מבוטל

במים או משקים אחרים מקרי יבש, ב"י [עמוד רע ד"ה ודע] שלשמן כחמס, להא ממה נפשך אוכל האיסור ברוחה אכילה:

ותורת טעמא כלל ל"ט סוף דין א' בשם הפוסקים, וכן מוכח בש"ס [וחיין ק, א]. מיהו פשיטא דכמושל לר"ך ששים בין החמיכות והמים נגד האיסור, אלא דאפילו יש ששים, דין החמיכות כינש דבטל ברוב. ואם אין בחמיכות רוב, כל החמיכות אסורות אע"פ שיש ששים, וק"ל. וכן מוכח בש"ס ופוסקים: ה החד בתרי בטי"א, הטור [עמוד ט] הביא מחלוקת הפוסקים גבי אסורי הנאה כגון חמץ צפסח וכהאי גוונא. והמחבר השמיטו כאן, לפי שסמך אמנה שכתב צ"ח סימן תמ"ו [משפ"ט ט] דאפילו בחלק לא בטיל, ויש אומרים דחמץ זה לשאר איסורין. ועיין לעיל סימן ק"ב ס"ק (י"ב) [ג]: ו בתרי בטי"א. [א] כלומר ברוב, כדכתיב [שמות כג, ט] אחרי רבים להטות. ואפילו ליכא רוב אלא [א] בהנך מרי שהם קטנים מהאיסור [וכגון שלא נודע איזה מהן אסור, וכדלקמן ס"ק ח'], בטל: ז כל אחת בפני עצמה כ"י. דכשאוכל הראשון אני

אומר וזהו של היתר, וכן בכל אחד ואחד, ואפילו בחתרון אני אומר מה שנאכל ראשון הוא היה של איסור וכבר הלך לו, וזה של היתר הוא, מה שאין כן בדברים הנכללים. לפיכך אינו אוכלן כולן כאחד, ע"כ"ל הרשב"א [מורה הבית הארוך בית ד שער א ח, א; הקרי י, ב]. ומטעם זה משמע דהוא הדין דמותר לאכול אחד ושנים או שנים ואחד, לאפוקי שלשמן יחד דלא, והכי משמע ממאי דימבאר לקמן ס"ק י"ב דמותר לבשלם בשתי קדרות, ע"ש:

ערך פחם פמהריק"ש

קט סוף א ביבש בו. כלומר שאינו נכלל או מחפסט: בגוף [בטי"א]. ובמין בשאינו מינו ואינו מכירו אפילו יבש כינש בני ששים, כי היכי דאי מנשל ליה נהדדי לא ליה ליה ליה טעמא, דהוי איסורא דאורייתא. וכלם שנמערבו עיין סימן קכ"ב דין ח':

באר היטב

קט (א) ביבש. כתב הב"ח דקמח נקמח כיון דנכלל מיקרי לה בלח, [ש"ך ס"ק ג]: (ב) בעצמו. אלא שהוא מעורב עם אחרים, אע"פ שהוא מבוטל במים או משקים אחרים מקרי יבש, בית יוסף ומורה טעמא, וכן מוכח בש"ס. מיהו פשיטא דכמושל לר"ך ששים בין החמיכות והמים נגד האיסור, אלא דאפילו יש ששים דין החמיכות כינש דבטל ברוב, ואם אין בחמיכות רוב, כל החמיכות אסורות אע"פ שיש ששים, [ש"ך ס"ק ד]. ועיין צ"ח סימן תמ"ו הי"ך דיו גבי חמץ, ע"ש, [שם ס"ק ה]. ואפילו ליכא רוב אלא בהנך מרי שהם קטנים מהאיסור, וכגון שלא נודע איזה מהן אסור, או אומר מה שנאכל הוא היה של איסור וכבר הלך לו, וזה של היתר, מה שאין כן בדברים הנכללים. והוא הדין דמותר לאכול אחד ושנים או שנים ואחד, ש"ך [ס"ק ז]:

פתחי תשובה

קט (א) בתרי בטי"א. עיין פרי חדש [סוף ס"ק ד] דמסיק דכל דהו טפי ממחצה סגי. ועיין בספר מנחת יעקב כלל ל"ט [אות א] וכלל ב"א [אות ח] דעתו דמדברגן בעינן דיוקא כפל. ועיין פרי מגדים בפתיחה נשעו התערובות ח"א פרק א ד"ה והנה יבש ביבש דבטל [שכתב דבאיסור דרבנן גם המנחת יעקב מורה דאין צריך כפל, ואף באיסור דאורייתא המקיל במשדו יותר כפרי חדש אין לגעור בו [ועיין בחשובת חתם סופר י"ד סימן צ"ט מזה, ויובא קצת לקמן סימן ק"י ד']. ועיין בחשובת חינוך בית יהודה סימן פ' שדעתו כקמן סימן ק"י צריך כפל אף באיסור תורה. ועיין שם שחלק על חכם אחד שפירש דברי הש"ך [סיק ח] [שכתב חד בחיוב בטל כלומר ברוב, ואפילו ליכא רוב אלא בהנך מרי שהם קטנים מן האיסור כ"י]. דר"ל דהשתי חתיכות ביחד המה קטנים מן האיסור וליכא אלא רוב מנין, דהיינו שתי חתיכות נגד אחת ולא רוב בנין. אפילו הכי בטל, והוא ז"ל חלק עליו ופירש דר"ל דבהנך מרי יש גם רוב בנין, שהשנים יותר גדולים מן האחד אלא דאין צריך כפל. והאריך בזה, וכתב, היצא לדינא אם אחד אמר שיש לו בבית ד' חתיכות, ו' היתר ואחת איסור,

ואול לעלמא ואנו מוציאן בערבוביא ד' חתיכות ואחת מהם גדולה יותר מ' הנשארים, לא אמרינן שחבטל בששה, ולא כששים אם הגדולה גדולה בכמות מכל הששים. וכן אם אמר שיש לו חתיכה אחת היתר של ז' ליטרות וששה חתיכות איסור כל אחת ליטרא אחת. ואילו לעלמא ובתוך כך בא אחד ותתן הגדולה ל' חלקים ונתערבו, בטלים ברוב. ולדברי החכם הנ"ל לא בטיל, דהא דהא אפילו לקולא חד גדולה בטל בחיוב קטנים אף שבצירוף אינם כמו הגדולה, כל שכן להומרא שהגדולה של היתר בטילה בששה חתיכות איסור, ע"ש עוד:

מחצית השקל

קט (סיק ג) שאין וכו', כשהוא רותח. אבל כשהוא צונן אין לו דין לת בלח. וזה אינו, אלא דאף בצונן מקרי לח: (סיק ד) והאיסור וכו'. צריך ששים בין החתיכות וכו'. דאף שאיסור בעין ניכר ונתבטל ברוב, מכל מקום לא ידעין כמה נבלע מהטעם, לכן צריך ששים נגדה: אין בחתיכות רוב וכו'. אף על פי שיש ששים. דאף שהטעם נתבטל, מכל מקום העיקר לא נתבטל, כיון דליכא רוב חתיכות נגדה: (סיק ה) חד וכו'. המין בפסח וכו'. דאיסורו במשדו, וא"כ אפילו יבש ביבש הוה ליה לאסור במשדו: ועיין לעיל סימן קי"ב ס"ק (י"ב) [ג]. שהביאו שם מחלוקת הג"ל בחמץ בפסח: (סיק ו) בתרי וכו'. ובגון שלא נודע וכו'. רצה לתרץ, דא"כ כיון דהנך מרי קטנים מן האיסור א"כ ניכר האיסור ויטלם, על זה כתב וכגון שלא נודע וכו', ר"ל כמו שכתב ס"ק ח' דמייירי ששחט כמה מינים וידוע שאחד לא נשחט כהוגן ואינו ידוע

מבצורג פרי צדקאן
בוצאוי מנחל שלחן זכרון הילת
מבין רוסאית

מנהג ישראל ללבוש טלית גדול בליל יום-הכפורים.

יש לומר קצת טעם לזה, כי הנה בפסח מצרים היה לילה כיום יאיר כדאי בזה"ק (ח"ב ל"ח, ע"א) ושמעתי ממרן האדמו"ר רבי שמואל זצ"ל הכ"מ, שנגלה אז אור הגנוז — עכד"ק, והנה המהרש"א בפרק קמא דיומא מביא דיומ-הכפורים הוא השבת של הימים טובים, כמו שיש ששה ימי חול ויום השביעי שבת, כן יש ששה ימים טובים (יום א' וז' של פסח, ויום א' וח' של סוכות, ויום א' דשבועות, ויום א' דר"ה) — ויום השביעי הוא יום הכפורים. וידוע דשבת קודש מיניה כל שתין יומין מתברכין כדאיתא בזה"ק (שמות פ"ח ע"א), וא"כ גם יוה"כ שהוא דוגמת שבת הוא מקור לכל הארות הימים טובים; ואם בליל פסח מתגלה אור הגנוז (מסתמא גם היום מעין המאורע בפסח מצרים), ק"ו שמתגלה זה ביותר שאת בליל יום-הכפורים. והנה עיקר החילוק בין יום ללילה הוא, משום דבלילה הוא זמן שליטת הדינים וסטרא אחרין כדאיתא בזה"ק (ח"ב קי"ב, ע"א). אך לא כן ביוה"כ, שאז מתגלה לובן העליון, ואז אין שליטת הסט"א שהם שליחי השטן, כיון דביום-הכפורים לית ליה רשות לאסטוני כמו שאחז"ל (בדרים ל"ב, ע"א), וכן גם לכל חילו אין להם רשות וממשלה כלל, ואז לילה כיום יאיר שמתגלה אור הגנוז. ע"כ בפנימיות לילה זו דינה כיום, ושייך בה מצוות ציצית.

ובזה יש לומר הטעם דכמה צדיקים וקדושים שהתפללו מנחה בליל יום-כפור באיחור גדול, שכבר היה לילה, ונראה שהם, היה כוחם יפה לעכב את החסדים באור הגנוז המתגלה ביום, ולמשכם גם בחשכת לילה. לכן מותר היה להם להתפלל מנחה גם אז, כי בפנימיות דינו באמת כיום.

(מוצאי-יום-הכיפורים, תרפ"ז)

76 בערב יום-הכפורים היו מכניסין את הקטורת עוד הפעם למכתשת כדי שתהיה דקה מן הדקה. כתישת הקטורת היא רמוז על התחברות ישראל יחד, ואפילו אם הפחותים שבישראל יתחברו בלב שלם יש בזה הרבה טוב מחמת חלק הטוב שבהם. וע"כ גם החלבנה היתה בתוך הקטורת, שמרמזת על פושעי ישראל כמו שאחז"ל (כריתות ו', ע"ב).

והנה יש פלוגתא בקמח אם תשיב לה בלח שמתערב יפה או לא (ועיי' בזה במג"א או"ח סי' ת"ל, ס"א) עכ"פ איך שגלמד הדבר ברור, דכל שנטחן הקמח דק ביותר, דומה הוא יותר ללח בלח. ויש בילה, וכן בקטורת כל שנטחן יותר חזק מתערב יותר, וע"כ כותשין את הקטורת של יום-הכפורים פעם נוספת, דקה מן הדקה, כדי להורות בזה דאף מי שיש בו אהבת ישראל כל השנה, לא תספיק זו אצלו ליום-הכפור; אלא ביום זה יוסיף אומץ ועוז להתקשר ולהתאחד עם כל ישראל באהבה עזה, וירחק מליבו כל נדנוד שנאה ותרעומת, כדאיתא בהלכות יוה"כ (או"ח סי' תר"ו, ס"א) דמה"ט יפייסו כל אחד לחבירו בערב יוה"כ. וזה הרמז בפעולה זו שעושים אז.

(מוצאי-יום-הכיפורים, תרפ"ז)

אדמו"ר זצ"ל מסוכטשוב הקשה (שם-משמואל, מועדים: יום-הכפורים) על מה דאיתא בכתבי האריז"ל דכפרות הם דוגמת שעיר המשתלח, וסעודת ערב יוה"כ היא נגד פר יום-הכפורים הנעשה בפנים: והרי פר קודם לשעיר, ולמה

הצדיקים
זינה, וגם
— שהיה
אחר-כך
ולים היום
ב, ע"א):
זן היסרון
שוב יהיה
שתוציא
שנתקללה
עתיקים,
אז נמחלין
צ"כ גיוזן,
ה מתלבש
שיתלבש
יוזנין רק
קדש, אי
ב לתיקון
ג, שעיקר
א לעתיד,
ז גן עדן,
אוי והגון
זורים. —

ים, תרפ"ז)

ככניסת
לא יעשה
זיו, שיהיו
הכפורים,
שלא יהיו

כדי לבטל
אדם פוגם
ה, כי כל
"ב, ע"א)
ז, ר"ה ז,
יחד ושנה
יש פגם
כי בשמים

"כ, תרפ"ז)

כאן מובאו אריג צב. פרומו כצ"ל הי"ן
אבד"ק קוצ'ילאק
חאט יעקב חכמי אולאין